

Tevékenység szervezés

Autizmussal élő emberek számára a napirend megmutatja, hogy mit és hol tegyenek. Ez azonban nem elég. Az önállósághoz tudniuk kellene, hogy milyen sorrendben végezzék az adott tevékenységet. A nehézséget a „belső forgatókönyv” hiánya okozza, mely minden önálló cselekvésünk alapja.

Kutatások szerint az autizmussal élő személyek esetében sérülnek azok a végrehajtott működések, melyek lehetővé teszik a cselekvések, viselkedések célszerű kivitelezését. A viselkedések, cselekvések hibás szervezésének következménye kudarc és önállótlanúság. Szerencsére szinte valamennyi hétköznapi tevékenység megszervezhető vizuálisan úgy, hogy a gyermek önállóan képes legyen elvégezni azokat. A napirendi pontokon belül **a munkarend** és **a munkaszervezés** segíti az önállóságot.

A munkarend és munkaszervezés megmutatja, hogy mennyi ideig tart a tevékenység, milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni, és azt is, hogyan juthat a gyermek a szükséges anyagokhoz, eszközökhöz.

A munkarend és a munkaszervezés szimbólumai a napirendével azonos szintűek. A tervezéshez a szimbólumértésen kívül ismernünk kell a gyermek önállóságának szintjét a kiválasztott tevékenységekben.

Erről a feladatanalízis módszerével szerzünk információt.

Felmérés feladatanalízissel

A felmérés során apró lépésekre bontjuk fel a folyamatokat (ez a feladatanalízis), majd pontos jegyzőkönyvet készítünk arról, hogyan végzi azokat a gyermek vizuális segítségek nélkül. Amennyiben szavakkal, gesztussal vagy fizikai segítséggel irányítanunk kell a gyermeket a felmérés során, nyilván nem önálló. A tervezés folyamán igyekeznünk kell személyes irányításunkat vizuális támpontokkal helyettesíteni.

Az elkészült vizuális segítségekkel már ügyesen és önállóan megy a munka.

A munkarend és munkaszervezés kialakításakor számos egyéb szempontot is figyelembe kell vennünk.

A legfontosabb szempontjaink:

- a feladattartás színvonala,
- a problémás viselkedések jellege,
- motoros, nyelvi és kognitív készségek,
- mennyi ideig tud a gyermek részt venni adott tevékenységben: ettől függ az időtartam.

Önállóság a mindennapi életben a munkarend és munkaszervezés segítségével

A hétköznapi életben számtalan olyan egyszerűbb és bonyolultabb cselekvés van, melyet nagyon fontos önállóan elvégeznünk. Ilyenek például egyes szabadidős tevékenységek, illetve az önkiszolgálás és a házimunka. Az egyénre szabott munkarend és munkaszervezés lehetővé teszi az autizmussal élő gyermekek, felnőttek számára is, hogy segítség nélkül boldoguljanak ezekben a tevékenységekben.

Önállóság a tanulásban, munkában a munkarend és munkaszervezés segítségével

Tevékenységeink egy része asztalnál végezhető, tanulás vagy munka feladat. Részben az ilyen típusú feladatok alapozzák meg a felnőttek önálló munkavégzéshez szükséges készségeit.

Természetesen ezekben az esetekben is szükséges az egyénre szabott vizuális segítségek elkészítése.

A munkarend néhány változata az asztalnál végezhető feladatok esetében, fokozatosan nehezedő sorrendben:

1. A gyermek balról veszi el az előre odakészített feladatot. A kész feladatot a jobb oldalon lévő kosárba teszi. A teljes folyamat látható, munka közben nem kell felállnia a helyéről. Ezt a munkarendet a figyelmetlenebb, kevésbé szabálytartó, alacsony szintű szimbólum-értésű gyermekek esetében alkalmazzuk.
2. A feladatokon jeleket helyezünk el, a jeleket az asztalra készítjük a feladatvégzés sorrendjében. A feladatokhoz ismét úgy jut hozzá a gyermek, hogy helyét nem kell elhagynia. Már nem látható a teljes folyamat, a kész feladat visszakerül eredeti helyére.
3. Az asztalra csak a feladatok jelét készítettük oda, a gyermek önállóan keresi meg a térben az eszközöket, feladatokat. Ezt a munkarend típust azoknál a gyermekeknél alkalmazhatjuk, akik képesek visszatérni a feladataikhoz és tartósan figyelni, térben önállóan tájékozódni ismert környezetben, nincsenek súlyos viselkedés-problémáik.

Munkaszervezés

A munkaszervezés megmutatja, *hogyan* végezzen el egy adott feladatot a gyermek.

Néhány példa önálló, „önmagukért beszélő” feladatok megszervezésére, melyek használata során válogatást, egyeztetést, építést képi utasítással, csomagolást és szerelést gyakorolnak a gyermekek. A feladatok kognitív és finommotoros készségek fejlesztését szolgálják. Tartalmuk, szervezésük nagyon sokféle lehet.

Egy dobozos, egy és több lépéses szervezésű feladatok

Képegyeztetés

Formaegyeztetés

Válogatás szín szerint

Építés képi utasítással

Egyszerű csomagolás

Egyszerű szerelés

Csomagolás képi utasítással

Válogatás főfogalom szerint

Alaplapos, több lépéses feladatok

Ellentétpárok egymáshoz rendelése

Válogatás főfogalom szerint

Egyéb vizuális segítségek

Az eddig bemutatott vizuális segítségeket elsősorban az önálló, változatos tevékenységek kialakítása érdekében használjuk. Vizuális segítségekre sok más helyzetben is szükség van: például viselkedési szabályok fejből tartására, a választék megjelenítésére, kommunikációs helyzetekben a kölcsönös megértés segítésére.

Kommunikációs tárgyak, kártyák

Míg a napirend, munkarend, munkaszervezés a környezet üzenete, a kommunikációs kártyák használata kétirányú. A szimbólumszintek azonosak, de a használat módja élesen elkülönül.